

**BİR MABEDİN MANZUM
MONOGRAFİSİ:
FETHİN RÜYASI -OSMANLI
ŞİİRİNDE- AYASOFYA**

Kadir Uzun

Fatih Sultan Mehmed Han (1432-1481) 1453 yılında İstanbul'u fethederek Hagia Sophia Kilisesini, Ayasofya adıyla fethin sembolü olarak camiye çevirmiştir. Ancak Ayasofya, 24 Kasım 1934 yılında dönemin Bakanlar Kurulu kararına istinaden 1 Şubat 1935'te imzalanan kararname ile müzeye dönüştürülmüştür. Son yapılan müracaatlar ve itirazlar sonucunda Danıştay 10. Dairesi 10 Temmuz 2020'de tekrar toplanarak Ayasofya'yı müzeye dönüştüren ilgili Bakanlar Kurulu kararını iptal etmiştir. 24 Temmuz 2020'de Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Sayın Recep Tayyip Erdoğan ve devlet erkânının katılımlarıyla Ayasofya Camisi'nin resmî açılışı yapılmış ve bu ulu mabet yeniden ibadete açılmıştır (Çalka, 2021: 28-29).

İstanbul'un simge yapılarından birisi olan Ayasofya, gerek mimari açıdan şaheser oluşu gerekse manevi açıdan büyük bir değere sahip olması bakımından hakkında pek çok efsane, hikâye ve şiirin vücut bulmasına zemin hazırlamıştır. Mehmet Sait Çalka¹ tarafından 2021 yılında hazırlanan *Fethin Rüyası -Osmanlı Şiirinde- Ayasofya*, İstanbul'un fethiyle camiye çevrilen Ayasofya'nın XIX. asrın sonuna kadar Osmanlı şiirinde, hangi şairler tarafından ne şekilde ele alındığını inceleyen bir çalışmadır. Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde yaklaşık dokuz yüz divan, iki yüzü aş-

kın mesnevi ile yüz elliye yakın mensur eser taranmıştır. Taramalar neticesinde kırk altı farklı şair tarafından Ayasofya temalı altmış sekiz manzumenin kaleme alındığı tespit edilmiştir. Söz konusu manzumelerin ellisi divan, divançe ve eşarlarda, sekizi mesnevilerde, beşi kitabelerde, ikisi nazire mecmualarında, üçü ise mensur eserlerde geçmektedir. Yine bu manzumelerin yirmi yedisi tarih kıtası, on altısı kaside, dokuz mesnevi, dokuz gazel, yedisi ise dörtlüklerle oluşmuş nazım şekilleriyle kaleme alınmıştır.

Fethin Rüyası -Osmanlı Şiirinde- Ayasofya, giriş kısmı ve üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın giriş kısmında Bizans, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerini kapsayan süreçte Ayasofya'nın tarihî serüveni okuyucuya tanıtılmaktadır. Bu kısımda Ayasofya'nın geçirdiği tadilatlar, külliye anlayışı doğrultusunda ona ilave edilen çeşitli yapılar, Osmanlı sultanlarının Ayasofya'ya gösterdiği ehemmiyet gibi hususlar üzerinde durulmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde şiirlerinde Ayasofya'yı konu edinen Osmanlı şairleri ve bu bağlamda tespit edilen şiirler kronolojik sıra gözetilerek okuyucuya tanıtılmaktadır. Bu şairler arasında Hamdullah Hamdî (öl. 1503), Zâtî (öl. 1547), Âşık Ömer (öl. 1707), Nâbî (öl. 1712), Sâbit (öl. 1712), Nedîm (öl. 1730) ve Enderunlu Vâsîf (öl. 1824) gibi tanınmış şairler de yer almaktadır.

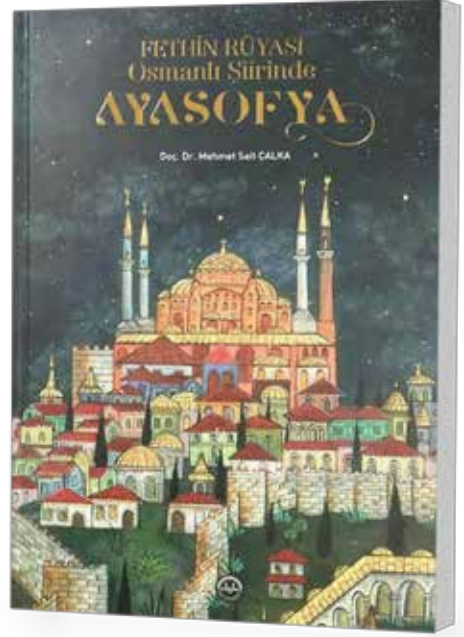
İkinci bölümde, incelenen manzumeler ışığında Ayasofya'ya dair tespitler sunulmaktadır. Bu kısımda, Osmanlı şairlerinin Ayasofya için kaleme aldıkları şiirlerde onun farklı yönlerine yaptıkları atıflar, tasvirler ve teşbihlerin anlam dünyası değerlendirilmektedir. Ayrıca Ayasofya'nın isminin menşei, kubbesinin Hz. Peygamber ile olan ilişkisi, melekleri, yediler, kırklar ve Hızır

1 Doç. Dr. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

makamı, terleyen direk ile ilgili efsaneleri ele alınmakta; onun sultanlar kapısı, fakirlerin Kâbe'si olarak görülmesi, çörekçileri ve Ayasofya etrafında oluşturulan deyimler şiirlerden hareketle açıklanmaktadır.

Çalışmanın son bölümünde Ayasofya ile ilgili tespit edilen Osmanlı şairlerinin manzumelerinin tamamı, kronolojik sıraya uyularak okuyuculara sunulmaktadır.

Osmanlı şairleri Ayasofya ile ilgili benzetmelere başvururken özellikle bu ulu mabedin kutsiyetine ve benzersizliğine vurgu yapmaktadırlar. Mesela şairler, mabedin mahfil ve minberini "Sidretü'l-müntehâ"ya, kubbesini arşa, sayısız sütunlarını kıyamda duran meleklerle, türlü türlü renkte olan mermerlerini deniz dalgalarına, kandillerini gökteki yıldızlara, mabedin genel olarak yapısını ise "Tâk-ı Hüsrev" ve "Eyvân-ı Kısra"ya benzetmektedirler. Şairler Ayasofya'yı bu maddi benzetmelerin yanında; Allah'ın insanları çokça bağışladığı, meleklerin tecelli ettiği, insanların ve meleklerin devamlı tavaf ettikleri, günahkârların Kâbe'si, sultanların hayır kapısı bir mekân olarak da manevi benzetme unsurlarıyla nitelemektedirler.

Fethin Rüyası -Osmanlı Şiirinde- Ayasofya, Ayasofya'nın "Osmanlı şiiri monografisi" şeklinde hazırlanmış bir eserdir. Bu gibi çalışmaların artmasını temenni ediyoruz. Zira Osmanlı şiirinin toplumun hayatını yansıttığı gerçeği bu gibi çalışmalarla gün yüzüne çıkacaktır.

Kaynaklar

Mehmet Sait Çalka, *Fethin Rüyası -Osmanlı Şiirinde- Ayasofya*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2021.